

Pismo Sodobnosti

Spoštovani tovariš Ciril Zlobec!

Pošiljam vam zapis, ki sem ga sicer namenil časniku Delo. Nekaj dni sem čakal, in ker prispevek ni izšel v sobotni prilogi ne 5. januarja in ne 12. januarja, sem telefoniral v uredništvo. Tam so mi ljubeznivo povedali, da imajo uredniške pomisleke. Narave in vsebine teh pomislekov sicer nisem mogel dognati, čutil pa sem uredniško prošnjo, naj prispevek umaknem, kot se to v novinarskem žargonu reče. In ker nimam časa in ne volje, da bi svojo pravico našel na sodišču, sem sporočil uredništvu, naj mi vrnejo zapisek. Vrnili so mi ga z ljubeznivim spremnim pismom. Ker pa sem prepričan, da je tema mojega zapiska aktualna, predlagam, da ga objavite v Sodobnosti kot signum temporis, ki nam razodeva duhovne in moralne stiske slovenskih časnikarjev. Upam pa, da mi simpatična dr. Aleksandra Kornhauser ne bo zamerila, ker sem tako vztrajen, saj je znanstvenica in dobro ve, da je v naravo znanstvenega razmišljanja in iskanja tudi apriori vključena — polemika.

Lep pozdrav
Bojan Štih

Lj. 24. januarja 1985.

ŠE ENKRAT O TEM, KAKO NISO SAMO NA UNIVERZI PAMETNI LJUDJE

(Trinajst ugovorov)

Spoštovani tovariš urednik! Prav rad berem vaš časnik. Še posebno zategadelj, ker se na straneh vašega časnika pojavlja čedalje večje število prispevkov čedalje večjega števila časnikark in sodelavk. Kaj kmalu se boste upravičeno imenovali »Delo — Velika Jana«. A ne pišem zaradi prihodnjega vašega imena, pač pa se oglašam zaradi prispevka Aleksandre Kornhauser NISO SAMO NA UNIVERZI PAMETNI LJUDJE. (Delo, 22. decembra 1984). Je v njenem sestavku nekaj misli, o katerih menim, da terjajo pojasnila in vprašanja.

Prvič: »ZAVZEMALA SEM SE — IN SE ŠE — ZA ENAKOPRAVEN DOSTOP DO ZNANJA ZA VSE MLADE LJUDI. TO PA POMENI ENAKOPRAVNO SPOŠTOVANJE VSEH POKLICEV IN ODPIRANJE MOŽNOSTI UČENCU VSAKE USMERITVE, DA SE PREBIJE NA UNIVERZO. POUČARJAM: PREBIJE!« Glagol PREBITI SE ni primeren, če ga izgovorimo v zvezi z univerzo. Zakaj bi se morali v mirnem času in v demokratičnih okoliščinah študentje PREBIJATI NA UNIVERZO? Saj nismo več v sovražnem obroču, da bi se morali prebiti iz njega, razen seveda, če je usmerjeno šolstvo tak »sovražnikov obroč« iz katerega se moramo z junaškim bojem prebiti na svobodna tla univerze?

Drugič: Nato berem: »ZAKAJ NE BI ŠE MI RAZVILI SISTEM PREVERJANJA VSTOPNEGA ZNANJA, KOT GA IMA VEČINA DOBRIH UNIVERZ NA SVETU? TAM JIH PRAV MALO BRIGA,

KJE SI JE KANDIDAT ZNANJE PRIDOBIL — V TAKI ALI DRUGAČNI USMERITVI, OB DELU ALI PRED TELEVIZORJEM.« Mar naša avtorica resno misli, da si je pri nas ob delu ali celo pred slovenskim in jugoslovanskim televizorjem mogoče pridobiti znanje, brez katerega na univerzi ni mogoče študirati? Kdor pozna sistem in ritem dela v naših fabrikah in notranje razmere v teh in kdor spremlja naš televizijski program, ta ve, dobro ve, da je predlog naše avtorice skroda čisto slepilo.

Tretjič: »PA ŠE TO MENIM, DA IMA UNIVERZA RES VELIKO PAMETNIH LJUDI, DA PA JIH IMAJO TUDI DRUGA PODROČJA DELA.« Toda to misel moramo dopolniti in reči, da niso le v političnih vodstvih dobri politiki, marveč tudi drugje, da niso dobri državniki le v vladah, marveč tudi zunaj njih. Šele z amandmajem je upravičena in utemeljena trditev, da so tudi zunaj univerze pametni ljudje.

Četrtič. Vemo, da se Aleksandra Kornhauser ni v desetih letih niti enkrat srečala z enim izmed svojih kolegov na fakulteti, kjer uči. »V DESETIH LETIH SEM SE GOTOVO PETDESETKRAT SREČALA S KOLEGI V KRKI, LEKU PA AERU IN TAKO NAPREJ.« Tu pa smo na sledi hude zmote in še hujše napake. Kakšne pa so, za božjo voljo, pedagoške in znanstveno raziskovalne dolžnosti in razmere na Aleksandrinii fakulteti, ki takšne, kakršne so, omogočajo petdesetkratno srečanje s kolegi zunaj univerze in onemogočajo in preprečujejo srečanja s kolegi na univerzi? Ta srečanja bi morala biti primarna in ne le naključna. Menda se nekateri univerzitetni profesorji ne srečujejo s kolegi v Leku in v Krki zaradi nabave zdravil, s kolegi v Aero pa zavoljo nakupa pisarniških potrebščin? (Tudi pisec teh vrstic se je v minulem letu nekajkrat srečal z zaposlenimi v Leku in v Krki zaradi nakupa zdravil, ki jih ni dobili v lekarnah, potrebuje pa jih za zdravljenje. Pa je le to zvedel, da naše tovarne ne izdelujejo več iskanih zdravil. Zaradi teh brezuspešnih srečanj pisec pričujočih vrstic menda ne bo izvoljen za rednega univerzitetnega profesorja ali učitelja, kot je zdaj zapovedano reči.)

Petič: »TA NAŠA DRUŽBA PA JE SVOJE NAMENE ZAPISALA V RESOLUCIJO SKUPŠČINE SR SLOVENIJE ZA LETO 1985, kjer v predlogu pravi: RAZISKOVALNA DEJAVNOST BO USMERJENA K PROGRAMOM, KI KREPIJO RAZISKOVALNO-RAZVOJNE ZMOGLJIVOSTI, K OBLIKOVANJU IN URESNIČEVANJU APLIKATIVNIH PROGRAMOV, KI ZAGOTAVLJAJO NOVE PROIZVODNE PROGRAME ZA PRODOR NA SVETOVNI TRG, POSODOBITEV PROIZVADJALNIH IN UPRAVLJALNIH SREDSTEV IN POSTOPKOV, TER POIZDELKE IN NOVE MATERIALE, KI POVEČUJEJO MEDNARODNO KONKURENCO KONČNIH IZDELKOV.« Je pa ta naša družba resnično nenavadna. Najprej ima »SVOJE NAMENE«, potem zna tudi PISATI v resolucijo skupščine in še to pisavo GOVORITI V PREDLOGU. Kdo neki bo razumel to abrakadabro ali »scientistično« latovščino? In potem: ali je sploh mogoče razumeti stavek, ki ga citira Aleksandra Kornhauser? Mislim, da ne, zakaj to je le število in zaporedje besed, ki ne pomenijo ničesar. Dokler bomo pisali take in tem podobne stavke, ne bomo stopili niti koraka dalje od tu, kjer smo zdaj.

Šestič. »VSAKA ZAVOŽENA INVESTICIJA JE IMELA TUDI SVOJEGA STROKOVNEGA PATRONA.« Rekel bi drugače: vsaka zavožena investicija je imela svojega zavoženega, koruptnega in nestrokovnega patrona.

Sedmič. »PA SO POSLOVODNI ORGANI V NAŠI PROIZVODNJI ŽAL POSTALI SILA ODPORNI PROTI SIMPATIJAM IN POLITIČNIM NASVETOM. MENDA ZATO, KER VELIKOKRAT ŠE DAN, DVA PRED OBRAČUNOM OSEBNIH DOHODKOV NE VEDO, OD KOD IZKOPATI ZADNJE MILIJONE ZA IZPLAČILO IN SE PROTESTOV DELAVCEV KREPKO BOLJ BOJE KOT POLITIČNIH FUNKCIONARJEV.« Če je v teh besedah vsaj zrno resnice, potem moramo vedeti, da imamo ne-gospodarstvo, anti-gospodarstvo in da je naša gospodarska »politika« močno sporna. V »odporu« poslovnih organov proti simpatijam in političnim nasvetom pa ne vidim prav nič simpatičnega. Ne le gospodarstveniki, tudi Matevž Krivic in Igor Torkar se ne bojita več političnih funkcionarjev, toda to je zasluga ljudstva, ne pa le tistih, ki se politikov več ne »bojijo«.

Osmič. »DENAR ZA RAZISKAVE NAMENJA DANES TOVARNA LE POD OSTRIMI POGOJI: V POVEZAVI Z RAZVOJEM MORAJO PRINESTI DOHODEK, PO MOŽNOSTI DEVIZNI.« Zdaj pa bi prosil za veljavne dokaze. In odgovor na vprašanje, zakaj smo na repu Evrope v novatorstvu in inovacijah, zakaj nimamo sredstev za znanstvenoraziskovalno delo ali pa jih imamo premalo in zakaj naše tovarne uvažajo tujo tehnologijo in pamet, če pa vse to imamo doma? Toda: domača znanstvena pamet je skoroda brez slehernih pravic v gospodarstvu, orošana pa je tudi sredstev, kajti v gospodarstvu gre skoroda ves denar za osebne dohodke, zato pa ga zmanjka za raziskovalno dejavnost.

Devetič. »POT DO VSAKEGA ODKRITJA JE BILA VEDNO VIJUGAVA IN TUDI POLNA ZMOT. GRE PA ZA UGOVOR POJMOVANJU PREVELIKE VREDNOSTI ČLANKOV. TUDI MED NJIMI JE ,ZNANSTVENI KIČ' IN OBILO PONAVLJANJA ŽE ZNANEGA.« S to trditvijo pa se naša avtorica izpostavlja nevarnosti, da bo ta ali oni mislec uvrstil njene misli med ponavljanja že znanega ali pa vsaj med »marksistični« kič!

Desetič. »DA JE VEČINA UNIVERZ V RAZVITIH DRŽAVAH POVEZANA S PROIZVODNJO, SEM ŽE PAVEDALA V INTERVJUJU.« To je ohlapno rečeno, zakaj v tako imenovanem razvitem svetu se gospodarstvo razvršča »okrog« univerz in znanstvenih institutov, ne pa univerza in instituti »okrog« gospodarstva. Ustvarjalnih subjektov čiste znanosti prav nič ne zanimajo gospodarska, ideološka, politična vprašanja. Šele ko tehnika in medicina uporabita in izkoristita kakšno znanstveno odkritje, se vzpostavi odnos med znanostjo in gospodarsko proizvodnjo, ki pa je kajpada le posreden. V čistem znanstveniku snov ali materija misli o sami sebi. In to je velik čudež znanosti. V gospodarstvu pa mislijo le nase, na dobiček, na osebni dohodek, zato pa je gospodarstvo brez pomoči čiste znanosti in v zvezi z njo tehnike in medicine slepo, njegovi upravljalci pa nosilci družbenega, razrednega ali skupinsko-podjetniškega egoizma. Sicer pa tudi vemo, da je teorija luč v temi prakse.

Enajstič. »TEKANJE UČITELJA IN RAZISKOVALCA ZA DELOM? TO PA ŽE. NE RAVNO TEKANJE, PAČ PA DOSTOJNA PONUDBA SVOJEGA ZNANJA. KRONA NAM NE BO PADLA Z GLAVE. ZNANOST NI RELIGIJA DVAJSETEGA STOLETJA IN RAZISKOVALCI NJENI SVEČENIKI. DELAVCI SMO KOT VSI DRUGI.« Ta pa je huda. Znanost, umetnost in kultura so edina človekova možnost, da preživi nevarnosti in nesreče, ki jih povzročata politika in gospodarstvo. Vemo iz vsakdana, s kakšnimi težavami se srečujejo slovenski industrijski oblikovalci, ko »dostojno« ponujajo svoje ideje gospodarstvenikom, ki pa jih zanimata le profit in devizni iztržek, prav nič pa se ne menijo za obliko izdelkov. Znanstvenik ni ponuda, ki naj teka za socialističnimi »bussinesmani«. Znano je, da so za Einsteinom tekali generali, ministri in tovarnarji, ne pa on za njimi! Tudi Stalin se je dobrikal Kapici, ne pa ta njemu. Tudi to je znano. Kako naj se vzpostavi odnos med industrijskim funkcionarjem, ki ima recimo le osnovno šolo ali pa nepopolno srednjo izobrazbo in znanstvenikom svetovne ravni? In takih znanstvenikov imamo pri nas veliko, le da živijo anonimno v preddverju družbe in tam vegetirajo. Gospodarstvo je »religija« dvajsetega stoletja ne pa znanost. Tudi na naših tleh. To spoznavamo vsak dan, saj nas je gospodarska »kriva vera« potisnila na rob finančnega propada. To bi Aleksandra Kornhauser zdaj že morala vedeti. Poznamo svetovno gospodarsko krizo, prav nič pa ne vemo o svetovni znanstveni ali kulturno umetniški krizi.

Dvanajstič. »VELIKA VEČINA ODKRITIJ SE JE RODILA IZ POVEZAVE RAZISKOVANJA IN DELA. IN V VSEH OBDOBJIH? KAR SE JE ZNANOST ODDALJILA OD REALNEGA SVETA, NAJ BO TO V ANTIČNI GRČIJI ALI V SODOBNEM SVETU, JE ZAŠLA V SLEPO ULICO.« Tudi v tem stavku smo priče hude zmote. Da bi znanost lahko pomagala razvoju, se je najprej morala oddaljiti od »realnega sveta« predsodkov, nazadnjaštva, ideološke slepote. Sicer ne vem, zakaj so v preteklosti preganjali znanstvenike, ki so s svojimi trditvami in spoznanji ukinjali stare predstave o svetu in življenju. Znanost in kultura-umetnost, izobrazba, znanje — so tista čudovita moč človeka in človeštva, ki neprestano spreminja našo zemeljsko usodo, da bi bila lažja, lepša in boljša. Vsekakor pa ne taka, kakršno nam ponujajo gospodarski in oblastniško-politični sistemi. Resnična znanost se ni izpridila ne v antični Grčiji in ne v sedanjosti. Čudovito pismo, ki ga je napisal Gargantua svojemu sinu Pantagruelu, nam z Rabelaisovimi besedami pove, kako naj se učimo, kako naj večamo svoje znanje in kako naj se vedemo kot ljudje. Berimo to pismo, napisano v Utopiji, in lepši bo svet, ki v njem moramo živeti. Za birokratske in plutokratske spake tega sveta pa nista odgovorna ne umetnik in ne znanstvenik.

Trinajstič. »KAJTI RAZVOJ JE TAKO VELIKA REKA, KI TEČE V NAŠEM ČASU VSE HITREJE. NE TOMAŽ PISANSKI NE JAZ, PA TUDI NIHČE DRUG, JE NE MORE USTAVITI.« To je res, a je res tudi, da je dolžnost in pravica velike reke razvoja, da odplavi zmotne misli, sholastične konstrukcije in retrogradne spekulacije. Zlasti tiste, ki ponižujejo univerzo v dekle gospodarstva in praktične politike, zakaj univerza je bila in tudi bo sinonim za svobodo, čisto znanost, napredek in moralno-etično samozavest.

Bojan Štih